

כִּי הָרַג תִּהְיֶהנֶנּוּ – וְהַרְחַמִּים לֹאנִי?

בשנת תשכ"ה פרצה מלחמת ווייטנאם ובמהלכה נהרגו מליוני אנשים. מעת לעת שמעו על אלפים שנהרגים, כ-10,000 בחודש. רבי יחזקאל לוינשטיין דיבר על כך בשיחתו בישיבה, ואמר ששומע על כאלו שכלל אינם מתפעלים מהדם הרב שנשפך. הם טענו שמדובר בסך הכל בגויים, ואין זה נוגע לנו. המשגיח הרים קולו בצעקה: **מי שאומר כך זו אכזריות! לחשוב כך זו מידת אכזריות!**

כִּי הָרַג תִּהְיֶהנֶנּוּ

בפרשתנו מקדישה התורה פרק שלם, העוסק בגזרי דין של אנשים חוטאים, בהשפעת מעשיהם השליליים על הקהילה הקרובה הסובבת אותם. המשותף להם שחטאיהם אינם מצטמצמים לד' אמותיהם, אלא מתרחבים ומתפשטים לחברה כולה, ומכאן חומרתם. מסיבה זו דינו של נביא השקר **"וְהַנְּבִיא הַהוּא אִם חָלָם הַחֲלוֹם הַהוּא יִנָּמֵת"**. על מסית ומדיח כתוב: **"כִּי הָרַג תִּהְיֶהנֶנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה בֹרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל הָעָם בְּאַחֲרָנָה, וְיִסְקְלֻתוֹ בְּאַבְנִים וְנָמֵת"**. ושיא פסקי הדין הקשים הוא דינם של אנשי עיר הנידחת, עליהם נכתב: **"הִכָּה תִּכָּה אֶת יִשְׁבֵּי הָעִיר הַהוּא לְפִי חֶרֶב הַחֶרֶם אֶתָּה וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֶת בְּהֶמְתָּה לְפִי חֶרֶב. וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תוֹךְ רְחֹבָהּ וְשָׂרֶפֶת בָּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַה' אֱלֹהֶיךָ וְהִיתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבָּנֶה עוֹד"**.

פרק ייחודי זה נחתם בפסוק: **"וְלֹא יִדָּבֵק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב ה' מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְיִנָּתֶן לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם"** (יג, יח). נשאלת השאלה, מה מקומו של פסוק זה לאחר כל פסקי הדין הקשים שהוזכרו. בפרט שפסוק זה עוסק ברחמים, שהיא לכאורה ההיפך הגמור לאכזריות, אודותיה קראנו בפרק זה. שאלה נוספת, אחד מהמאפיינים שלנו כיהודים, היותנו רחמנים, כפי שאמרו חז"ל: **"שלושה סימנים יש באומה זו: הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים"**. רחמנים דכתיב 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך...' (יבמות עט ע"א), ובאופן דומה אמרו: **"כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו"** (ביצה לב).

השאלה מתעצמת נוכח לימוד רמב"ם מפסוק זה בפרשתנו אודות מידת הרחמנות של עם ישראל, כפי שכותב: (הלכות עבדים פ"ט ה"ח): **"ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בעכו"ם עובדי עבודה זרה, אבל זרעו של אברהם אבינו, והם ישראל, שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וציווה אותם בחוקים ומשפטים צדיקים, רחמנים הם על הכל"**. וכן במידותיו של הקב"ה שציוונו להדמות בהם הוא אומר (תהלים קמה) **"ורחמיו על כל מעשיו"**. וכל המרחם מרחמין עליו שנאמר **"ונתן לך רחמים ורחמך והרבך"**.

רחמנות, מיסודות טבע היהודי

כדי ליישב את ה"סתירה" שבין הרחמנות ל"אכזריות" שבפרק זה נעיין בדבריהם של אור החיים ורש"י הירש. אור החיים מבהיר שהתורה כתבה פסוק זה כדי למנוע את ההשלכות המוסריות של הריגת תושבי 'עיר הנדחת'. מחשש שמעשה השמדת עיר, על כל תושביה ובהמותיה יביא להתפתחות הטבע האכזרי בלב האדם המבצע אותו, מביטחה התורה שהקב"ה יחדש את כוח הרחמים בלב המבצעים, ובכך יבטל את האכזריות הנוצרת כתוצאה מהמעשה. עוד הוא מדגיש שהקב"ה מתנהג עם האדם כפי טבע האדם עצמו, כלומר מרחם רק על מי שרחמן בעצמו.

רש"י הירש מבאר באופן דומה ומוסיף נקודה חשובה, שלאחר סילוק החטא והחוטאים, הקב"ה מתיר לשוב לנהוג במידת הרחמים, בניגוד למקרה של עיר הנדחת שם הרחמים אסורים. וכך כותב: "אחרי שמחית את זכר החטא והחוטאים, ה' ירשה לך שתשוב לנהוג במידת הרחמים, ואילו בדין עיר הנדחת לא היתה לך רשות לרחם. החומרה שתנהג בה כלפי אנשי עיר הנדחת לא תשנה את הרחמנות שהיא מיסודות האופי שלך. אחרי שביצעת את המשפט הלאומי ה' יחזיר אותך לרחמנות הרגילה הטבועה בך, הוא יתן שתנהג במידת הרחמים כדי שתהיה ראוי לרחמיו".

כדי להבין עד כמה משפיעה כל מידה על התנהגותו של האדם, נסיים בדברים שאמר רבי יחזקאל לוינשטיין לתלמידיו על דברי חז"ל שפרעה היה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם לצרעתו. הוא אמר להם: סבורים אתם שפרעה עשה זאת כי היה מושחת במדותיו. אולם עליכם לדעת כי האכזריות טבע הוא באדם שלא עמל על תיקון מדותיו. והואיל ומעוניין הוא רק בטובת עצמו מוכן להתאכזר על כל בני האדם. כדוגמת יצרן וספק נשק לצבא, שמרוויח מכך הון. יש להניח שהוא מצטער בליבו בעת סיום מלחמה. ויתכן אף שהיה פועל להמשיך אותה, אם רק היה בידו...

הכותב: הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר סדרת הספרים 'תורתך שאלתי' על התורה, רב המכר 'כי ישאלך' – על הגדה של פסח, 'מה שאלתך' – על מגילת אסתר. **לתגובות** – office@shaalti.co.il

רוצה להיערך לשבת עם רעיונות ודברי תורה לפרשת ראה?

היכנסו לקישור

<https://did.li/sy8TY>

מעוניינים לשדרג את שולחן שבת?

עלון 'חוויה בשולחן שבת' לפרשת ראה יסייע לכם, בקישור

<https://shaalti.co.il/?p=15435>

רוצים דברי תורה ערוכים לסעודת שבת?

בגליון 'תורתך שאלתי' לפרשת ראה תמצאו, בקישור

<https://shaalti.co.il/?p=15438>

הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר ספרים
נייד 052-9453811 / מוזמנים לבקר באתר שלנו <https://shaalti.co.il>
לפרטים אודות ספרי תורתך שאלתי, בקישור <https://did.li/fyHCN>
'תורתך שאלתי' – הספרים שיעשירו וירוממו את שולחן השבת שלכם